

A multilaterális fejlesztési bankok és kapcsolataik Magyarországgal

Szerző: dr. Mácsik Zoltán

Témavezető: Dr. Halustyik Anna

A doktori értekezés tézisei

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog és Államtudományi Doktori Iskola
Budapest, 2009

I.	A kitűzött kutatási feladat összefoglalása	2
II.	Az elvégzett vizsgálatok rövid leírása, az anyaggyűjtés módszere, illetve a források feltárása és felhasználása;.....	3
	Az elvégzett vizsgálatok rövid leírása	3
	Az anyaggyűjtés módszere, a források felhasználása	3
III.	A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a további hasznosítási lehetőségek	5
	A tudományos eredmények rövid összefoglalása	5
	A kutatás eredményei.....	15
	Egyetemi oktatás	16
	Publikációk magyar nyelven.....	16
	Publikációk idegen nyelven	17
	A kutatások gyakorlati hasznosítása	18
	Kutatási távlatok	18
IV.	A munka témakörében készült publikációk jegyzéke.....	20
	Tudományos publikációk és helyezések	20
V.	A doktori értekezés angol nyelvű összefoglalója.....	20
	Short summary of the aims of the research.....	20
	Executive summary of the Thesis	21

I. A kitűzött kutatási feladat összefoglalása

A kutatás célja a multilaterális fejlesztési bankok általános fogalmának meghatározása, működésük és tevékenységük bemutatása, majd az egyes bankok jellemzése után olyan csoportosítási szempontok kialakítása, melyek meghatározóak a bankok működése, illetve tevékenysége szempontjából. A doktori értekezés a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog és Államtudományi Karának Doktori Iskolájában készült, és a szerző által az elmúlt 8 év során összegyűjtött tudásanyagot foglalja össze. Annak ellenére, hogy számos multilaterális fejlesztési bankról készült már elemzés, kevés az olyan átfogó tanulmány, mely teljes képet tud nyújtani ezen intézményekről. A legtöbb ilyen elemzés csak egy bankra (vagy bankcsoportra) koncentrál, és nem ritkán olyan egyoldalúan érintett felek állnak mögötte, mint az intézmény maga, vagy az intézmény reformjára törekvő civil szervezetek. Az ilyen civil szervezetek például számos tanulmányt adtak ki, amelyek gyakran nélkülözik a szakmai objektivitást. A tanulmány célja olyan átfogó képet nyújtani a multilaterális fejlesztési bankokról, amely lehetővé teszi a független és részre hajlástól mentes elemzéshez szükséges objektivitást.

A kutatásnak külön aktualitást adott, hogy Magyarország a 2004. év folyamán csatlakozott az Európai Beruházási Bankhoz, mely jelenleg a legnagyobb európai hitelkihelyezéssel rendelkező multilaterális fejlesztési bank. Bár az Uniós csatlakozás szinte valamennyi területre kiterjedő hatása mellett valóban kevésbé látványos hatásokkal jár az Európai Beruházási Bankhoz való csatlakozás, azonban a magyar gazdaságpolitika szempontjából számos előnnyel járhat.

A doktori értekezés 8 részből áll, melyek további fejezetekre vannak osztva. Az egyes részek megközelítése a téma általános bemutatásától (definíció, működés) fokozatosan konkretizálódik (egyres bankok bemutatása és osztályozása), végül az utolsó rész egy konkrét intézményre, az Európai Beruházási Bankra összpontosít. Ezen utolsó rész az Európai Beruházási Bankra vetíti a korábbi részek általános ismereteit, így a doktori értekezés fentiek szerinti deduktív szemléletet alkalmazva az általánostól közelít a speciális témára.

II. Az elvégzett vizsgálatok rövid leírása, az anyaggyűjtés módszere, illetve a források feltárása és felhasználása;

Az elvégzett vizsgálatok rövid leírása

A szerző közel 8 éve foglalkozik a kutatási témával. Gyakornokként 2001-ben lehetősége volt közelről betekintést nyerni az Európa Tanács Fejlesztési Bankjának működésébe, majd 2002-ben gyakornokként részt vett egy tanulmány elkészítésében, melyet az Európai Parlament az Európai Beruházási Bank jogi státusza, illetve az esetleges reformjára vonatkozó lehetőségek bemutatására készített. Míg a 2001-es gyakornoki állása inkább csak betekintést biztosított a témába, a második szakmai gyakorlat során a szerzőnek lehetősége volt közelről megismerni a multilaterális fejlesztési bankok reformja miatt kialakult politikai vitákat. Az ilyen intézmények jelentős forrásokat tudnak generálni anélkül, hogy a tulajdonosoknak komoly összegeket kellene befektetnie. A civil szervezetek kritikáinak elsődleges tárgya a források felhasználásának módja, illetve a multilaterális fejlesztési bankok felett gyakorolt politikai felügyelet erősítése. Mivel a bankok hitelezőként erős pozícióban állnak, lehetőségük van arra, hogy beleszóljanak a források elköltésének mikéntjébe, és a felvevő ország környezetvédelmi, politikai, társadalmi feltételeinél előremutatóbb feltételeket kikötniük a finanszírozandó projektek kivitelezése során. Ezen fejlesztési intézményeket ezért fel lehet használni a hitelfelvevő országok reformjainak előmozdítására, de például a környezetvédelem területén még a legfejlettebb államokban is van lehetőség a továbblépésre, melyet például az Európai Beruházási Bank hitelkihelyezései során hatékonyan tud kikényszeríteni. A lobby és civil szervezetek harca a multilaterális fejlesztési bankok feletti nagyobb befolyásért tehát nem alaptalan.

Az anyaggyűjtés módszere, a források felhasználása

A szerző jelentős mértékben épít az intézmények saját kiadványaira, de egyúttal figyelembe veszi a független kutatóműhelyek és civil szervezetek tanulmányait is. Az intézmények publikáció között kiemelt szerepet töltenek be az éves jelentések, amelyek nem csak a bankok pénzügyi adatairól tartalmaznak összehasonlítható és hiteles adatokat, de egyúttal összefoglalják az adott év legmeghatározóbb eseményeit. Az éves jelentések mellett az intézmények kiadnak tematikus tanulmányokat és

brossúrákat, amelyek egy-egy adott területre vagy prioritásra (például: a környezetvédelemre, vagy az intézményi bővítésre) összpontosítanak. Annak ellenére, hogy ezen intézményekre nem terjed ki a tagállamok joghatósága, számos nemzeti jogforrás szabályozza annak viszonyait a magánjogi jogalanyokkal. Az Európai Beruházási Bank esetében az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata is hozzájárult a bank intézményi státuszának pontosabb meghatározásához, illetve számos tekintetben kihatott annak hatásköreire, illetve azok gyakorlására, valamint a bank mentességeinek alkalmazására.

A doktori értekezés az elemzés teljesebbé tétele érdekében egyaránt alkalmaz elméleti és gyakorlati megközelítéseket a tárgy bemutatása során. Az elméleti megközelítések mind induktív módon, a rendelkezésre álló adatok alapján általános szabályok megállapításával, mind deduktív módon, az általános szabályokból levezetett gyakorlati következtetésekkel hangsúlyozzák az értekezés tudományos törekvéseit. Az értekezés először a korábbi anyaggyűjtés eredményei alapján kikristályosodó általános fogalmat állít fel, majd az I. rész második felében az általános fogalom gyakorlati vonatkozásait fekteti le (elhatárolás más intézményektől, gyakorlati jellemzők) illetve osztályozási kritériumokat alakít ki (VI. rész).

Az egyes részek alapvetően eltérő gyakorlati megközelítéseket alkalmaznak, az egyszerű leírástól az összehasonlításon át az összefüggések bemutatásáig. A II. és az V. rész alapvetően tények ismertetését tartalmazza, azonban amíg a II. rész a belső szervezeti és a külső intézményi kapcsolatokat vázolja, addig az V. rész az egyes konkrét intézményeket mutatja be. Egyetlen tudományos elemzés sem lehet teljes a tárgy történeti vonatkozásinak bemutatása nélkül, azonban a multilaterális fejlesztési bankok intézményének viszonylag rövid történelme, illetve az intézmények exponenciális növekedése, mind azok számában, mind azok méretében, a történeti vonatkozások helyett az aktuálisabb kérdéseket helyezi előtérbe. Ezért V. 1. fejezet csak röviden vázolja a történeti összefüggéseket. A IV. és a VI. rész egyaránt összehasonlító megközelítést alkalmaz, azonban eltérő módon. A IV. rész az egyes intézmények konkrét megoldásait tartalmazza az egyes jogi elemekre, míg a VI. rész az egyes osztályozási kritériumok alapján veti össze a multilaterális fejlesztési bankokat. Tekintettel a tárgy hangsúlyozottan nemzetközi közjogi jelegére, egyik rész sem alkalmazza azonban a hagyományos összehasonlító jogi megközelítést, azaz az egyes intézmények nemzeti jogban való konkrét megvalósulásának összevetését. A működési megközelítés az operatív aspektusokra koncentrálnak, az intézményi integráció tekintetében, mint egy ellenpólusként szolgál a jogi érvekkel szemben. A gazdasági megközelítés annyiban különbözik a működési vonatkozásoktól, hogy előbbi átfogóbb összefüggéseket is figyelembe vesz. Az értekezés jogi doktori iskolában készült, így a jogi megközelítés a szerző szándékai szerint átfogó prioritásként jelentkezik minden egyes fejezetben, azonban a VI. rész kifejezetten a jogi aspektusokra, így a jogforrásokra, a joghatóságra vagy a jogi személyiségre összpontosít.

III. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a további hasznosítási lehetőségek

A tudományos eredmények rövid összefoglalása

A doktori értekezés egy olyan területen kíván új elemeket felmutatni, melynek egyes részei széles körben ismertek (például a Világbankról számos cikk jelent meg, elsősorban a globalizáció kérdéskörében), ugyanakkor számos olyan részterülettel bír, amelyeket a magyar szakirodalomban nem dolgoztak fel maradéktalanul (például olyan „egzotikus” bankokat, mint a Karibi Fejlesztési Bank), vagy számos aspektusát (többek között a pénzügyi vonatkozásokat) elhanyagolták.

A doktori értekezés megírásakor a szerző úgy vélte, hogy kutatási szempontból a leghasznosabb tevékenység egy egységes és általános szemlélet kialakítása, és a sok részletismeret egységes szerkezetbe foglalása. A doktori értekezés ezért egy általános definíció kialakításával kezdődik, amely annak ellenére, hogy elméletinek tűnik, nagy jelentőséggel bír a gyakorlatban is. Az egyes multilaterális fejlesztési bankok bemutatása során a legismertebb elemzések többsége elsősorban a világbanki modellt követő nemzetközi fejlesztési bankokra koncentrál, az általuk felállított definíció azonban nem alkalmazható az összes ilyen intézményre. A jelen tanulmány ezért egy **tágabb definíciót alkalmaz**, mely szerint a multilaterális fejlesztési bank olyan nemzetközi jogi személyiséggel rendelkező bank, melynek tulajdonosai nemzetközi jogi személyek (államok és nemzetközi szervezetek). A multilaterális fejlesztési bank a magántőkepiacokon és egyéb hivatalos forrásból szerzett erőforrásait olyan közcélok megvalósítására fordítja, melyeket más módon nem, vagy nem a kívánt szinten lehetne elérni.

A doktori értekezés a fenti definíció **négy alapelemét** mutatják be részletesen: a banki jelleget, a nemzetközi jogi státuszt, a magántőke bevonását és a közérdekű célok elősegítését. A multilaterális fejlesztési bank banki jellege meghatározó tevékenységére, mivel egy multilaterális fejlesztési banknak ugyanúgy vissza kell fizetnie hiteleit, mint bármely kereskedelmi banknak. A banki jelleg a multilaterális fejlesztési bank alapvető megkülönböztető eleme az egyéb nemzetközi pénzügyi intézményekkel szemben. A nemzetközi jogi státusz növeli a működés biztonságát. A multilaterális fejlesztési bankok nemzetközi szerződésekkel jönnek létre, tulajdonosaik nemzetközi státuszú jogalanyok, valamint maguk is nemzetközi jogalanyiséggel rendelkeznek. A magántőke bevonása a banki működés egyik alapeleme. A multilaterális fejlesztési bankok tevékenységét közvetve és közvetlenül a magántőke finanszírozza. Ezen intézmények létcélja olyan közérdekű projektek finanszírozása, amelyek valamilyen okból nem jutnának magánforrásokhoz. Bár az érintett közérdek erősen változó lehet, minden multilaterális fejlesztési banknak megvan a saját prioritása. Ezért tudnak békésen együtt élni ugyanazon a földrajzi területen.

A négy alapelem mellett az I.3. fejezet kiemelt **három** olyan **elemet, amelyek nem kötelező részei** a felállított definíciónak, de számos elemzés nagy hangsúlyt helyez rájuk: a fejlődő és a fejlett államok szembeállítása, a tanácsadási tevékenység és a politikai feltételek. A második definícióból kimaradt a fejlődő és a fejlett államok szembeállítása, mely leginkább a világbanki modellt követő multilaterális fejlesztési bankokra érvényes. A tanácsadási tevékenység főleg azon multilaterális fejlesztési bankok tevékenységének fontos része, melyek elsősorban nem csak a fejlett országokban tevékenykednek. A tanácsadási tevékenység azonban nem a multilaterális fejlesztési bankok elsődleges tevékenysége, inkább tekinthető a befektetés kiegészítő biztosítékának. A tanácsadás mellett egyes multilaterális fejlesztési bankok társadalmi-gazdasági feltételeket is szabhatnak, egy Nyugat Európában tevékenykedő banknak azonban aligha lesz szüksége ilyen feltételekre a hitel-kihelyezéseinek biztosítékaként, így az nem tekinthető a definíció kötelező elemének. A definíciónak megfelelő nemzetközi pénzügyi intézményekhez hasonló egyéb intézményeket gyakran mindössze egy-két ilyen attribútum választja el a multilaterális fejlesztési bankoktól. A multilaterális fejlesztési bankok körül szerveződő pénzügyi csoportok egyes tagjainak működése nem banki jellegű. A nemzeti fejlesztési bankok közül van, amelyik hasonló funkciókat lát el, de hiányzik belőle a multilaterális tulajdonosi struktúra és a nemzetközi jogi személyiség.

A multilaterális fejlesztési bankok a nemzetközi pénzügyi intézmények speciális csoportját alkotják, sajátos keverékei a nemzetközi szervezeteknek és a pénzügyi intézményeknek, így egy sajátos **hibrid természet** jellemzi őket. A multilaterális fejlesztési bankok nemzetközi szerződésekkel jönnek létre, tulajdonosai nemzetközi státuszú jogalanyok (államok és nemzetközi szervezetek), valamint maguk is nemzetközi jogalanyisággal rendelkeznek. Ez utóbbi velejárója a diplomáciai mentesség, mely alapeleme a multilaterális fejlesztési bankok biztonságos működésének. A nemzetközi szervezetek jellegzetességei mellett multilaterális fejlesztési bankok egyben rendelkeznek a kereskedelmi bank legtöbb attribútumával is. A banki jelleg mellett több tipikus banki jellemző hiányzik a multilaterális fejlesztési bankokból. Ilyen a lakossági fiókrészleg. A fenti kettős természet mindkét eleme meghatározó kelléke a multilaterális fejlesztési bankok működésének. Bármelyik kiiktatása ellehetetlenítené a bankok hagyományos működését. Ha nem bankként tevékenykedne, nem tudná a magántőke révén finanszírozni tevékenységét. A nemzetközi státusz megszüntetése megvonná a banktól a többletbiztosítékként szolgáló privilégiumait, mely jelentősen megdrágítaná a bank működését.

Az értekezés tárgyának meg-, körül- és elhatárolását követően az első rész utolsó fejezete a multilaterális fejlesztési bankok **működési környezetének** elemeit mutatja be. Michelle Miller-Adams a Világbank környezetének négy elemét különítette el: ügyfelek, beszállítók, szabályozók és versenytársak. A doktori értekezés e csoportosítást részben követi, de nem minden esetben alkalmazza annak megközelítéseit. A multilaterális fejlesztési bank ügyfelei a hitelfelvevő országok, amelyek igénybe veszik a bank által nyújtott hitelezési szolgáltatásokat. Szűk értelemben a bank elsődleges ügyfelei a hitelfelvevő tagállamok, de kiegészítő tevékenységei a fejlesztési közösség egészének javára szolgálnak. A multilaterális fejlesztési bankok beszállítói a bank részére hitelező magánbefektetők. A Világbank versenytársai a bi- és multilaterális fejlesztési rendszer tagjai. Előbbi kategóriába tartoznak az egyes fejlett országok külső fejlesztési ügynökségei, míg utóbbi csoportba például a regionális fejlesztési bankok. A fejlesztési bankok egymással is

versenyeznek, de számos más, például nem visszatérítendő multilaterális forrással is. A versenytársak harmadik csoportját a magánbefektetők által biztosított források képezik. A környezeti elemek negyedik kategóriáját a szabályozási környezet adja, amely a multilaterális fejlesztési bankok esetében jelentősen korlátozott, tekintettel a bankok nemzetközi státuszára és az ebből eredő nagymértékű függetlenségére. A hagyományos vállalkozásokra szabott, Michelle-Adams által megnevezett kategóriák mesterségesnek hatnak egy non-profit nemzetközi intézmény esetében, ezért az értekezés a továbbiakban több tekintetben eltér e szempontoktól. A multilaterális fejlesztési bankok működésük során számos külső intézménnyel kerülnek kapcsolatba, amelyet az értekezés 3 szintre csoportosít. A nemzeti szint jellemzően a magánjogi szintet jelenti. A bank és a szint egyes eleminek jogviszonyaira az adott ország magánjogi szabályai alkalmazandóak. A bank szempontjából e szint legfontosabb eleme a tőkepiac, melyről a bank forrásait szerzi. Az intézményi szinten található az egyetlen olyan intézmény, amely ellenőrzést gyakorolhat a fejlesztési bank felett. A multilaterális fejlesztési bankok létezésének célja a fejlesztési közösség segítése. A fejlesztési közösség legfontosabb tagjai a hitelfelvevő országok, amelyek miatt a bank létrejött. Ezen országok nem feltétlenül fejlődő országok. Az Európai Beruházási Bank vagy az Európa Tanács Fejlesztési Bankja esetében például elsősorban fejlett országok vesznek fel hitelt. A fejlesztési közösség részét képezik egyúttal az intézménnyel azonos szinten álló más nemzetközi pénzügyi intézmények.

A multilaterális fejlesztési bankok felépítéséről szóló II. rész két fejezetből áll. A II.1. fejezet a multilaterális fejlesztési bankok külső szervezeti kapcsolódásait mutatja be, míg a II.2. fejezet a multilaterális fejlesztési bankok belső felépítéséből kíván általános következtetéseket levonni.

A doktori értekezésben bemutatott multilaterális fejlesztési bankok általában egy nagyobb intézményi rendszer részei. Ezen **intézményi integráció két vetülete** emelhető ki. Egyrészt a legtöbb multilaterális fejlesztési bank része egy nemzetközi szervezetnek, mely hasonló vagy azonos tagsággal rendelkezik, és az adott multilaterális fejlesztési bank annak célkitűzéseit segíti elő (vertikális integráció egy nemzetközi szervezet keretében). Másrészt egyes multilaterális fejlesztési bankok esetében szükséges a nem banki jellegű tevékenységek határozottabb elkülönítése érdekében több nemzetközi pénzügyi intézmény létrehozása, melyek közül csupán egy a multilaterális fejlesztési bank (**horizontális integráció**, több más nemzetközi pénzügyi intézmény mellett, melyek kiegészítik egymást). A **vertikális integráció** a multilaterális fejlesztési bankok külső kapcsolódásait mutatja be. A multilaterális fejlesztési bank egy meghatározott célkitűzés elősegítésére születik, de a létrehozásukhoz szükséges nemzetközi összefogáshoz gyakran szükséges egy olyan intézményi keret, amely megalapozza a szükséges kezdeti összefogást. A legtöbb multilaterális fejlesztési bank egy már meglévő nagyobb nemzetközi szervezet keretébe ágyazva, vagy akár annak létrehozásával egy időben jött létre. Az Európa Tanács Fejlesztési Bankját az Európa Tanács tagállamai alapították, mint részleges egyezményt. Jelenleg sem tagja azonban az Európa Tanács minden tagállama.

A **horizontális integráció** a bankok más nemzetközi pénzügyi intézményekkel fenntartott kapcsolatait mutatja be. A multilaterális fejlesztési bankok intézményi keretekeinek második vetületét azok a nemzetközi pénzügyi intézmények nyújtják, amelyek a multilaterális fejlesztési bankokkal együttműködésben, azt kiegészítve

végzik tevékenységüket. Bizonyos esetekben azonos intézményi kereteken belül mellérendelt szerepet töltenek be a multilaterális fejlesztési bankok mellet vagy bizonyos esetekben maga a multilaterális fejlesztési bank a tulajdonosa a másik nemzetközi pénzügyi intézménynek.

A II.2. fejezet a multilaterális fejlesztési bank **belső felépítését mutatja be**. A multilaterális fejlesztési bankok szervezeti szempontból a nemzetközi szervezetek egy speciális csoportját képezik, mivel általában két plenáris szervvel rendelkeznek. Az első egy általános szerv, melyben a tagok a legmagasabb szinten képviseltetik magukat. Az elsődleges szerv azonban csak általános döntéshozatali és ellenőrzési hatásköröket gyakorol, a konkrét projektekbe nem szól bele. A másodlagos szerv feladata többek között az egyes projektek engedélyezése, és az elsődleges plenáris szerv által legmagasabb kormányzati szinten meghatározott stratégia végrehajtása. A két képviseleti szerv alatt egy végrehajtó szervezet áll, mely a bank napi ügyeihez kapcsolódó feladatokat látja el. Általában a belső szervezeten kívül alakítják ki a külső számviteli ellenőrző szervet és a bank valamennyi szervétől független vitarendezési fórumot.

A fogalom-meghatározás és szerkezeti szempontok bemutatását követően a III. rész a multilaterális fejlesztési bankok működésére összpontosít. A multilaterális fejlesztési bankok **működésének alapja azok banki jellege**. A magánfinanszírozás adja a modell legfontosabb többletértékét más nemzetközi pénzügyi intézményekhez (például a fejlesztési alapokhoz) képest. A multilaterális fejlesztési bankok által kibocsátott kötvények a legbiztonságosabb befektetési lehetőségek közé tartoznak, és ideális portfóliódiverzifikációs lehetőséget biztosítanak a befektetők számára. Mivel a multilaterális fejlesztési bankok forrásait a magántőke biztosítja, kiemelten fontos az ilyen intézmények prudens működése annak biztosítására, hogy a bank mindenkor eleget tudjon tenni hitelezői követeléseinek. A multilaterális fejlesztési bankok prudens működésének (és a befektetői bizalomnak) kettős alapja van: egy részről mint bank makulátlan tulajdonosi háttérrel rendelkeznek, más részről a multilaterális fejlesztési bankok befektetései viszonylag biztonságos konstrukciókban valósulnak meg. Ez önmagában azonban még mindig nem ad magyarázatot arra, hogy miért rendelkeznek egyes multilaterális fejlesztési bankok jobb hitelminősítéssel, mint a legjobb minőségű tagállamaik. Az alapvető különbséget a hitel-kihelyezési konstrukció adja. A multilaterális fejlesztési bankok többsége vagy közvetlenül államoknak ad hitelt vagy olyan cégeknek és hitelintézeteknek, melyek hitelképességéhez nem fér kétség. A bankot államok (esetleg nemzetközi szervezetek vagy egyéb nemzetközi jogalanyok) egy csoportja alapítja, és azt nemzetközi státusszal ruházzák fel. A bank működéséhez lejegyeznek egy meghatározott összegű alaptőkét, melynek azonban csak egy töredékét kell ténylegesen befizetniük. A bank - jegyzett tőkéjének meghatározott arányában - hitelt vesz fel, melyet általában intézményi nagybefektetők biztosítanak. A bank az így szerzett forrásait országoknak vagy hitelintézeteknek, esetleg közvetlenül vállalkozásoknak továbbítja, a lehető legjobb hitelfeltételekkel. A multilaterális fejlesztési bankok szigorúan non profit jelleggel működnek, és igyekeznek működési költségeiket is minimalizálni.

A **modell egyik mintapéldája: az Európai Beruházási Bank**, mely az egyik legrégebbi és legjelentősebb multilaterális fejlesztési bank. A tagállamok szempontjából az multilaterális fejlesztési banki modellen alapuló finanszírozás az államadósság-kezelés tradicionális formáival (például államkötvényekkel) áll

versenyben. Egy állam választhat a kötött célú multilaterális fejlesztési banki hitel felvétele és a gyakran kedvezőtlenebb kondíciójú államkötvény kibocsátása között. Kivételes esetben a tagállam a multilaterális bank szokásos hitelezési kondícióinál is jobb feltételekkel szerezhethet forrásokat, amelyeket a multilaterális fejlesztési bank maga is kedvezőbb feltételekkel, nem tisztán piaci forrásból szerzett. A fent említett tradicionális források (kötvénykibocsátás) mellett gyakran más források is rendelkezésre állhatnak a multilaterális fejlesztési bankok részére. A rendes működésen felül a bank rendelkezhet a nem banki működés során szerzett forrásokkal is (például a tagállamok vagy a tagsággal nem rendelkező államok hozzájárulásai), illetve olyan forrásokkal, amelyek nem a bank saját forrásai, de gyakran egy multilaterális fejlesztési bank hitelezése miatt csatlakoznak egy adott projekt finanszírozásához (társfinanszírozás). A multilaterális fejlesztési bankok azonban rendelkeznek olyan saját forráslehetőségekkel is, amelyek egy részét nem kell visszatéríteniük. Ezeket a forrásokat általában a tagállamok biztosítják, de az ilyen hozzájárulás fakultatív.

A fentiekben bemutatásra kerültek a pénzügyi modell forrásai, ezt követően a fent említett módon összegyűjtött források felhasználása kerül bemutatásra. Az összegyűjtött forrásokat a multilaterális fejlesztési bankok különbözőképpen használhatják fel prioritásaik elősegítésére. Elsődleges lehetőség a hitelek nyújtása, elsősorban tagállamok részére.

A **hitelkihelyezéseket** az egyes multilaterális fejlesztési bankok prioritásai szerint allokalják. Az egyes multilaterális fejlesztési bankok prioritásai különböznek, ezért tud több ilyen intézmény egy földrajzi területen párhuzamosan működni. A közös prioritások esetén lehetőség van társfinanszírozást nyújtani egy másik multilaterális fejlesztési bank által finanszírozott projekthez. A fejlődő országokban aktív multilaterális fejlesztési bankok (például a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank esetében) elsősorban a szegénység mérséklésére helyezik a hangsúlyt, míg a fejlett országokban (például az Európai Beruházási Bank esetében) a projektek elsősorban a gazdasági versenyképességet szolgálják.

A működési rész utolsó fejezete a **bankok működését Magyarország szempontjából mutatja be**. Magyarország uniós csatlakozásával összefüggésben újabb nemzetközi fejlesztési intézménynek vált tagjává. Az Európai Unió hosszú lejáratú finanszírozást nyújtó pénzügyi intézménye, az Európai Beruházási Bank nem az első multilaterális fejlesztési bank, amelynek Magyarország tagjává vált. Az Európai Beruházási Bank tagság azonban a nemzetközi fejlesztési intézményekben meglévő magyar tulajdonosi felelősség kiszélesedését jelenti. A III.6. fejezet összehasonlítja a Magyarország helyzetét korábbi csatlakozások és az Európai Beruházási Bank csatlakozás tekintetében. Míg a Bretton-Woods-i intézményekben való tagság az ország akkori fizetéképtelenség-közeli helyzetében hozott gyors és hathatós javulást, ezt követően pedig a gazdasági szerkezetváltás, a piacgazdaságba történő átmenet felgyorsításában játszott szerepet. Az EBRD csatlakozás szerepe hasonló volt. Magyarország azonban mindkét esetben egy kétpólusú multilaterális fejlesztési bank hitelfelvevői, azaz gyengébb pólusán volt. A CEB hitelfelvevői között azonban a leggazdagabb országok is megtalálhatóak. Az EIB-tagság a már meglévő piacgazdasági keretek között (az Unión belül) a magyar gazdaság fejlesztését, az Unió felzárkózás finanszírozását hivatott szolgálni, főként az uniós támogatások, a közlekedési és környezetvédelmi, valamint a humán infrastruktúra területén.

Magyarország nemzetközi tőkepiaci helyzetének, illetve hitelbesorolásának folyamatos javulása következtében az elmúlt évtized második felétől a nemzetközi fejlesztési intézményektől bevonható források jelentősége csökkent. Így fokozatosan lehetővé vált, hogy Magyarország a nemzetközi pénz- és tőkepiacok által nyújtott finanszírozási lehetőségek közül saját preferenciái alapján válasszon. Ez egyben azt jelenti, hogy nem a hitelfelvevők vannak kiszolgáltatva a multilaterális fejlesztési bankok hitelezési kedvének, hanem a multilaterális fejlesztési bankok versenyeznek egymással (és egyben az adott ország államkötvényével is) a hitelfelvételért. Magyarország az Uniós csatlakozással átkerült a fejlett országok pozíciójába, amellyel olyan felelősségek is járnak, mint az Uniós külső fejlesztési politikába való beleszólási jog. A millenniumi fejlesztési célok (illetve az MFC-ben megállapított célokhoz képest jelentkező elmaradások) tükrében a fejlesztési politika az Unió egyik legdinamikusabban fejlődő szakpolitikájává válhat.

A IV. rész a **multilaterális fejlesztési bankok jogi természetét** mutatja be. A multilaterális fejlesztési bankok nemzetközi jellegükből adódóan elsősorban a székhelyüktől eltérő országok területén tevékenykednek. Ezért kiemelten fontos, hogy egy multilaterális fejlesztési bank függetlenítse magát a hitelfelvevő állam jogrendszerétől. Ez egyrészt lehetővé teszi a multilaterális fejlesztési bank részére, hogy a hitelfelvevő állammal ne annak belföldi bíróságánál pereskedjen, másrészt azt, hogy biztosítsa saját mentességeit, mind az adómentesség, mind a személyi és intézményi mentességek tekintetében. Magyarország 2004. május 1-je óta négy multilaterális fejlesztési banknak tagja, azonban az Európai Beruházási Bank már Magyarország csatlakozása előtt is nyújtott hiteleket hazánk számára, az Északi Beruházási Bank pedig tagság nélkül nyújt hitelt. Az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD), a Világbank, az Európa Tanács Fejlesztési Bankja (CEB), illetve 2001. május 1-je után az Európai Beruházási Bank esetében Magyarország csatlakozott e bankok alapokmányához. Az Európai Beruházási Bank (május 1-je előtt) és az Északi Beruházási Bank esetében bilaterális megállapodás rendezi a bank és Magyarország viszonyát. A nemzetközi alapokmányok a nemzetközi jogalanyokra vonatkoznak (az Uniós joganyag kivételével). Ahhoz, hogy a nemzeti jogalanyok is elismerjék a multilaterális fejlesztési bankok nemzetközi státuszát, a nemzetközi szerződésen túl szükség van jogszabályokra a nemzeti jog szintjén is. Jelenleg a magyar jogrendszerben öt multilaterális fejlesztési bank jogi státuszát garantálja magyar jogszabály. Az Európai Beruházási Bank státuszát két módon is rendezik a magyar jogrendszerben. A IV.1. fejezet bemutatja az egyes jogszabályokat.

A IV.2. fejezet tárgya a **multilaterális fejlesztési bankok jogi személyisége**. A nemzetközi jogalanyiség alapvetően különbözik a nemzeti jogi személyiségtől. A nemzetközi státusz révén a multilaterális fejlesztési bankok sok tekintetben a nemzeti jog felett állhatnak ezáltal egyenlő félként léphetnek fel a nemzetközi jogi személyiséggel bíró államokkal szemben. A biztonságos működéshez szükséges a garantált jogi személyiség, melyet a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bankról szóló magyar jogszabály három fő területen nevesít: szerződésképesség, vagyonszerzési képesség, illetve jogképesség bírósági eljárások során. A Világbank architektúra során szerzett tapasztalatokra nagymértékben építő EBRD szinte szóról szóra megismételteti ezeket a kiváltságokat. Az Európa Tanács Fejlesztési Bankja keretmegállapodását kihirdető törvény is hasonló elemeket tartalmaz. Az Északi Beruházási Bank jogi státuszát biztosító jogszabályban a Magyar Köztársaság

Kormánya elismeri, hogy az Északi Beruházási Bank teljes körű jogi személyiséggel és jogképeséggel rendelkezik, illetve félként jogi eljárásokban szerepelhet. Az Északi Beruházási Bank egy sajátos módszerrel él: egy általános klauzulával más multilaterális pénzügyi intézetekhez hasonló jogosultságokat kér. Az Európai Beruházási Bankról szóló megállapodás elismeri a Bank teljes körű jogi személyiségét Magyarország területén. Hasonló az Európa Tanács Fejlesztési Bankjának szabályozása. Az Európai Beruházási Bank esetében a kétoldalú egyezményen felül a Római Szerződés 266. cikke kimondja, hogy az Európai Beruházási Bank jogi személy.

A IV.3. fejezet a multilaterális fejlesztési bankok feletti **joghatóságról és a vitarendezésről** szól. Amennyiben a multilaterális fejlesztési bankok függetlenítik magukat a nemzeti jogrendszerektől, szükség van a jogviták hatékony, végleges és kikényszeríthető rendezését biztosító vitarendezési rendszerre. Ennek leghatékonyabb módját a nemzetközi jog gyakorlatának megfelelően választottbíróság útján oldják meg. A Világbank esetében a keretmegállapodás nem tartalmaz rendelkezéseket a viták rendezésére, azonban a Beruházási Viták Rendezésének Nemzetközi Központja a külföldi befektetők és a fogadó közötti viták rendezésére szolgál. A Világbank által kialakított gyakorlatra az Európai Beruházási Bank keretmegállapodás is hivatkozik kiindulási alapként. Az Európa Tanács Fejlesztési Bankja lehet alperes tagállamaiban, azonban csak abban az esetben, ha a felperes nem az adott tagállam. Az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank szabályozása jelentős mértékben a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank által kialakított rendelkezéseken alapul, mivel nem rendelkezik azonban olyan elkülönült vitarendezési intézménnyel, mint a Világbank, szükség volt a vitarendezési szabályok integrálására az alapszerződésbe. Az Európai Beruházási Bank esetében az Európai Bíróság a vitarendezés elsődleges eszköze. Az Európai Beruházási Bank kezdetben szélesebb körű függetlenségét fokozatosan korlátozta az Európai Bíróság joggyakorlata, melynek kizárólagos joghatósága van a Bank jogvitáiban, mind intézményi, mind működési, mint személyzeti ügyekben.

A IV.4. fejezet a multilaterális fejlesztési bankok **mentességeit** mutatja be. A multilaterális fejlesztési bankok nemzetközi státuszú intézményként számos olyan mentességgel rendelkeznek, melyek nem állnak a kereskedelmi bankok rendelkezésére. A mentességek többsége a nemzetközi státusból ered, és mind az intézményre, mind annak alkalmazottaira kiterjed. A legnagyobb tapasztalattal rendelkező és a legbizonytalanabb országokban tevékenykedő Világbank a mentesség négy területét különíti el: a vagyon foglalása alóli mentesség, a közleményekre vonatkozó kiváltságok, a tisztviselők és alkalmazottak mentességei és végül az adómentessége. A vagyontárgyak korlátozások alóli mentessége tipikusan funkcionális jellegű mentesség, mely révén a bank minden vagyona és követelése mentes a korlátozások, rendszabályok, ellenőrzések és bármilyen természetű moratórium alól. Az alkalmazottak személyi mentessége a nemzetközi szervezetek hagyományos gyakorlatának részét képezi. A bankoknak otthon adó államok nem mindig látják szívesen a bank többi tagállamának állampolgárait. Ezért szükséges biztosítani a bank alkalmazottai számára a zavartalan mozgást a bank működési területén. A multilaterális fejlesztési bankok közcélokát előmozdító tevékenységet végeznek. Forrásaikat azonban magánbefektetők biztosítják, anélkül, hogy a tagállamoknak komolyabb befektetéseket kellene eszközölnie. Ezért érthető, hogy a tagállamok számára nagyobb haszonnal jár az adómentesség garantálása, mint a multilaterális fejlesztési bank megadóztatása. Ez vonatkozik mind az intézményre, mind annak

alkalmazottaira. Ez utóbbi a diplomáciában bevett gyakorlat, és a nemzetközi személyiségből származik. Speciális mentességi forma a kötvénykibocsátás adómentessége, mely egyes intézmények esetében a kötvény kedvezményezettjeire is kiterjed. A mentességek működési szempontból egyik fontos területe a projekt kivitelezésének ellenőrzése alóli mentesség. Az projektkivitelezés végső ellenőrzése elsősorban a hitelfelvevő állam feladata.

Az V. rész elsősorban általános tudásalapot biztosít az azt következő részhez, amely általános csoportosítási szempontokat kíván felállítani a közös tulajdonságok és az eltérések alapján. A doktori értekezésben bemutatásra kerülő bankok –általában egy nagyobb **keretintézmény** részeként- megfelelnek a multilaterális fejlesztési bankok követelményeinek. Többségük regionális jellegű, bár tulajdonosaik között általában más régiók országai is szerepelnek. A legtöbb regionális multilaterális fejlesztési bankban számos kontinens országa részt vesz, részben az átláthatóság javítása érdekében. Így az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank tulajdonosai között szerepel például Japán vagy Kanada. Egyes regionális multilaterális fejlesztési bankok azonban korlátozzák tagságukat. Így tesz például az Európai Beruházási Bank vagy az Északi Beruházási Bank, melyek tulajdonosi struktúrájának földrajzi korlátokat szabtak (Európai Unió, illetve a skandináv régió országai), és e tagság önmagában is komoly garanciát jelent. Ugyanakkor ez a két bank a tulajdonos államokon kívül is helyez ki hiteleket.

A VI. rész **osztályozási kritériumokat** keres a multilaterális fejlesztési bankok sokaságában: bár hitelprioritásaik különböznek, a multilaterális fejlesztési bankok működését figyelembe véve egy alapvető csoportosítási szempont fedezhető fel, mely a multilaterális fejlesztési bank méretétől és földrajzi helyzetétől függetlenül fennáll. Az egypólusú modellt a doktori értekezésben vizsgált bankok közül az Európa Tanács Fejlesztési Bankja és az Európai Beruházási Bank képviseli. A kétpólusú modell kategóriájába tartozó multilaterális fejlesztési bankok esetében a hitelfelvevők az alaptőke töredékét jegyezték le, míg a nagyrésztvényesek egyáltalán nem vesznek fel hitelt. Azonban a két multilaterális fejlesztési bank modell között nincs szigorú határ.

A Piaci feltételű hitelek („hard loan”) és kedvezményes hitelek („soft loan”) közötti csoportosítási szempont sok tekintetben párhuzamba állítható az egypólusú / kétpólusú intézmények csoportosítási szempontjával, de az egyes kategóriák intézményei nem egyeznek meg maradéktalanul. A multilaterális fejlesztési bankok konstrukciójuknál fogva rendkívül kedvezményes feltételekkel tudnak hiteleket nyújtani. Ugyanakkor egyes esetekben a hitelfelvevő országok nem rendelkeznek elegendő anyagi forrásokkal, ezért egyes intézmények a piacinál kedvezőbb feltételekkel nyújtanak számukra hitelt. E kedvezményes hiteleket azonban nem finanszírozhatják a bankok tisztán tőkepiaci forrásokból, ezért a kedvezményes hitelekhez általában az adományozó országok anyagi hozzájárulása szükséges. A kedvezményes hitelek esetén fennáll a lehetőség arra, hogy a bank intézményileg is elhatárolódjon a nem piaci hitelek nyújtásától, de amennyiben nem annyira hangsúlyos a kedvezményes hitelekre vonatkozó stratégia, hogy veszélyeztesse a bank hitelminősítését, vagy elegendő legyen egy elkülönített intézmény fenntartására, a bankok vagyongazdálkodói számlán tartják a kedvezményes hitelek többletforrásait.

Míg az első csoportosítás alapja a bankok működése, a második szempont területi jellegű. Bár a multilaterális fejlesztési bank elnevezés magában hordozza a

nemzetközi jelleget, nem jelent magától értetődően globális tevékenységet. A legjelentősebb globális jelentőségű multilaterális fejlesztési bank kétség kívül a Világbank (illetve azon belül a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank). A második csoportba a regionális fejlesztési bankok tartoznak. Ezek közös jellemzője, hogy tevékenységük egy-egy régióra korlátozódik. Tagságuk azonban jóval szélesebb a régió országainál, általában számos fejlett ország részt vesz benne. A harmadik csoportba a szub-regionális fejlesztési bankok tartoznak. A regionális fejlesztési bankokkal ellentétben a szub-regionális fejlesztési bankok nem rendelkeznek donor államokkal más régiókból. A harmadik, szerkezeti szempontú csoportosítás az önálló és a keretintézménybe foglalt multilaterális fejlesztési bankokat különbözteti meg. A doktori értekezésben bemutatott intézmények általában egy nagyobb rendszer részei. Egyrészt a legtöbb multilaterális fejlesztési bank része egy nemzetközi szervezetnek, mely hasonló vagy azonos tagsággal rendelkezik, és az adott multilaterális fejlesztési bank annak célkitűzéseit segíti elő (vertikális integráció egy nemzetközi szervezet elősegítésére). Másrészt egyes multilaterális fejlesztési bankok esetében szükséges volt a nem banki jellegű tevékenységek határozottabb elkülönítésére több nemzetközi pénzügyi intézmény létrehozása, melyek közül csupán egy a multilaterális fejlesztési bank (horizontális integráció, több más nemzetközi pénzügyi intézmény mellett, melyek kiegészítik egymást).

A második szerkezeti alapú csoportosítási kategória a belső hatalmi viszonyok szerinti csoportosítás, amely az adományozó és a hitelfelvevő által irányított bankokat különbözteti meg. Amennyiben két érdekpólus áll fenn, felmerül az a megkülönböztető kritérium, hogy a döntéshozatal során a hitelfelvevő államok vagy az adományozó államok gyakorolnak döntő befolyást. Megjegyzendő azonban, hogy a hitelfelvevők által irányított bankok közé besorolhatók az egypólusú bankok is, mivel például az Európa Tanács Fejlesztési Bankja nem rendelkezik donor országokkal, és minden tag hitelfelvevő (rendszerint részesedése arányában), így a hitelfelvevők irányítják a bankot.

Az utolsó fejezet végül a történeti szempontok alapján próbálja csoportosítani az intézményeket, amely csoportosítás alapja John W. Head 3 evolúciós stádiuma. E szerint az első generációt a 40-es évek európai újjépítésére irányuló IBRD tevékenysége határozza meg, amikor a bank még nem rendelkezett szakpolitikai mandátumokkal. A második generációt az IDA és a regionális fejlesztési bankok létrehozása jellemzi. A harmadik generációhoz a szerző az EBRD-t sorolja, amely már széleskörű politikai, gazdasági és környezetvédelmi feltételrendszerrel rendelkezett.

A VII. rész célja az **Európai Beruházási Bank** részletesebb bemutatása volt. Az Európai Unió csatlakozás évében kevesebb visszhangot kapott Magyarország csatlakozása az Európai Beruházási Bankhoz. Az Európai Beruházási Bank Csoport az Európai Unió közérdekű befektetési célkitűzéseit hivatott elősegíteni, két komponense az Európai Beruházási Bank és az Európai Beruházási Alap (EIF) révén. A csoporton belül az EIB közép és hosszú távú hitelkihelyezésekkel, míg az EIF kockázati tőkebefektetésekkel valamint kis és középvállalkozások segítségével járul hozzá az Európai Unió térségének gazdasági fejlődéséhez. A VII.1. fejezet az Európai Beruházási Bank helyét mutatja be a multilaterális fejlesztési bankok között, illetve annak működési elvét, mely a függetlenség mellett szóló legfontosabb gazdasági érv háttere. A VII.2. fejezet az Európai Beruházási Bank függetlensége mellett hoz fel

érveket a működés gazdasági szempontjából. Az EIB elsődlegesen egy bank, mely a nemzetközi tőkepiacok szignifikáns résztvevőjeként más befektetési alternatívákkal versenyben finanszírozza tevékenységét, ezért meghatározó a befektetői bizalom. A finanszírozási mód egy olcsó lehetőséget jelent a tagállamok számára. Ha figyelembe vesszük a társfinanszírozás lehetőségét, a tagállamok által az Európai Beruházási Bank részére befizetett jegyzett tőke részesedése akár százszoros hatást is kiválthat a célországok gazdaságában. A felvevő államok szempontjából az EIB hitel az államadósság-kezelés egyéb formáival áll versenyben. E modellhez azonban két alapvető feltétel szükséges: biztonságos befektetéseket tartalmazó portfólió, és viszonylag független döntéshozatali jogkör. Az Európai Beruházási Bank esetében mindkettő adott, de az utóbbi valamelyest korlátozott mértékben. Az Európai Beruházási Bank statútuma szerint a Bank elsődleges célja a Közös Piac fejlődésének elősegítése. Az EIB tevékenységi körét meghatározzák a Római Szerződés és a Bank statútuma által megszabott (azonban elég tág) korlátok. Az Európai Beruházási Bank tevékenységét deklarálta az EU szakpolitikai és politikai célkitűzéséhez igazítja. Ez azt jelenti, hogy a Bank az Európai Unió politikai irányelveit konvertálja át a Társasági Működési Tervében konkrét projektekre. A politikai irányelveitől eltekintve a bank döntéshozó szervei szabadon döntenek a stratégiáról és az egyes projektekről, anélkül hogy egy tagország vagy az Európai Unió intézményei befolyásolnák. A biztonságos befektetéseket tartalmazó portfólió mellett egy multilaterális fejlesztési bank hatékony működéséhez szükséges másik alapvető feltétel a viszonylag független döntéshozatali jogkör. A multilaterális fejlesztési bankok struktúrája eltér a többi nemzetközi szervezettől. A fentiek mellett további fontos gazdasági érv, hogy a Bank szinte alapítása óta pénzügyileg önálló, nem igényelt további hozzájárulást részvényeseitől.

A függetlenségi érvek szempontjából kiegyensúlyozottabb képet mutat a VII.3. fejezet, mely jogi szempontból elemzi az Európai Beruházási Bank függetlenségét. Fontos jogi érv a függetlenség mellett a közösségtől elkülönített, saját nemzetközi közjogi jogi személyiség, mely közjogi értelemben releváns, nem hagyományos polgárjogi értelemben. E rendelkezés célja annak biztosítása, hogy a Bank egyenlő félként tárgyalhasson hitelfelvevő országokkal, valamint annak elkerülése, hogy bármelyik tagország aránytalan befolyást gyakorolhasson a Bankra. A döntéshozatali autonómia több jogesetben is kulcskérdésként szerepelt a Bank érvelésében jogvitákban. A multilaterális fejlesztési bankok egyik kiemelkedően fontos eleme a vitarendezés és a joghatóság kérdése. Az Európai Beruházási Bank esetében az Európai Bíróság joghatósága egyértelmű a Római Egyezmény rendelkezése alapján. Az EIB intézményi státusza azonban problémát jelenthet az Unió joganyag alkalmazása és a többi intézményhez való viszonya során. Pusztán jogi szemmel nézve érthető az EIB fokozatos alárendelése a közösségi jogszabályoknak. Mivel az Európai Beruházási Bank a tőkepiacokon szerez forrásokat, döntéshozatali függetlensége azonban létfontosságú.

A VII.4. fejezet az Európai Beruházási Bank intézményi státuszára összpontosít. Az Európai Beruházási Bankot a 1957-ben a Római Szerződéssel hívták életre, Szerződésben nem lett azonban egyértelműen meghatározva pontos státusza. Ennek eredményeként az EIB viszonylag gyakori vendég az Európai Bíróságon, leginkább az Unió jogszabályok alkalmazásának, illetve az Unió szerveivel való együttműködés elmulasztása miatt. Az intézmények felsorolásából kifaradva az EIB nem minősül az Európai Unió intézményének, bár ezt a kérdést hajlamos a Bíróság,

illetve az EIB maga is pontatlanul alkalmazni. A Bíróság maga sem volt mindig konzekvens még egyetlen ítélet különböző fordításainál sem. A legújabb és legteljesebb elemzést Jacobs főtanácsnok készítette el, egy a Bizottság és a Bank között fennálló jogvitában. A vélemény alapján az Európai Beruházási Bank (EIB) a Római Szerződés értelmében egyértelműen nem minősül intézménynek. Eddig talán egyetlen ellenkező irányba mutató ítélet volt, melyben a Bank szerződésképeségével összefüggésben a Bíróság egyenrangúnak ítélte más közösségi intézményekkel.

A VII. 5. fejezet az Európai Beruházási Banknak az Európai Unió jogrendszerébe való beágyazottságát foglalja össze. A Római Szerződés 266. cikke önálló jogi személyiséggel ruházta fel az Európai Beruházási Bankot, azonban az Európai Unió sajátos jogrendszere több rést ütött az Európai Beruházási Bank kezdetben szélesebb autonómiáján. Az EIB fokozatosan illesztődik bele az Európai Unió jogi és intézményi rendszerébe. Az elmúlt két évtized során fokozatosan épült ki egyre szorosabb kapcsolat több intézménnyel és szervvel. Az a tény hogy az Európai Beruházási Bankot a Római Szerződés hozta létre és az Európai Bíróság joghatósága alá helyezi, egyértelművé teszi a közösségi joganyag legalább részleges alkalmazhatóságát.

A VII. rész utolsó fejezete az Európai Beruházási Bank kapcsolatát mutatja be a többi Európai Uniósi intézménnyel és szervvel. A Kormányzótanács azonos képviseleti szintet jelent a tagállamok számára, mintha az ECOFIN Tanács hozna döntést. A Tanácsnak azonban nincs formálisan befolyása a Bank működésére. Az Európai Parlament nem rendelkezik szinte semmilyen formális beleszólással vagy ellenőrzési joggal az Európai Beruházási Bank döntéshozatali eljárásai tekintetében. Az Unió intézményei közül az Európai Bizottságnak van egyedül képvisellete az Igazgatótanácsban. A Bank státusza szempontjából a legfontosabb uniósi intézmény kétség kívül az Európai Bíróság, melynek kizárólagos joghatósága van a Bank jogvitáiban, mind intézményi, mind működési, mint személyzeti ügyekben. Az Európai Bíróság korábban is az intézményi integráció fontos eszköze volt. Ítéleteiben többször is szűkítette a Bank eredetileg tágabb mozgásterét. A Bank fenntartja a lehetőséget az OLAF-fal való együttműködésre, bár az együttműködés mértékével az OLAF nem elégedett meg. Az OLAF-hoz képest nagyobb múltra tekint vissza az együttműködés az Európai Számvevőszék esetében (továbbiakban Számvevőszék). Bár a prudenciális felügyelet nem megoldott, a törvényességi felügyeletnek van egy közvetett módja, az Európai Ombudsman révén. Az Ombudsman jogkörét a Bank kezdetben tagadta, de a Bank az utolsó pillanatokban hajlandó volt engedni a reformoknak. Az Európai Fejlesztési Alap nem minősül elkülönült intézménynek, célja a fejlődő országok támogatása. Tevékenységét tekintve az EIB sok területen együttműködik az Európai Fejlesztési Alappal. Bár a Közösségtől elkülönült jogi személyiséggel rendelkezik, az EIB szoros kapcsolatban áll az Európai Unió legtöbb intézményével és szervével. Intézményi beágyazottsága széleskörű, nagyobb, mint bármely más multilaterális fejlesztési banknak.

A kutatás eredményei

Annak ellenére, hogy a doktori értekezés célja a kutatás tárgyának legteljesebb bemutatása, a folyamatosan változó, bővülő és átalakuló multilaterális intézményi és nemzetközi pénzügyi rendszer folyamatos kiigazításokat tesz szükségessé, és

magában foglalja azt a tényt, hogy a kutatás sosem tekinthető véglegesnek vagy lezártnak. A kutatás struktúrája és terjedelme azonban már most több területen is lehetővé teszi e kutatások felhasználását, amit a publikációk sokoldalúsága is tükröz. A szerző három fő felhasználási területet emelne ki: az egyetemi oktatás, a tudományos publikációk, és a gyakorlati felhasználás.

Egyetemi oktatás

A kutatások elsődleges felhasználási területe az egyetemi oktatás. A doktori értekezés a szerző tervei szerint olyan átfogó és alapvető ismereteket foglal össze, amelynek segítségével birtokába lehet kerülni a területen jártassághoz szükséges alapvető ismereteknek. A szerző közreműködött a „Pénzügyi jog II.” című egyetemi tankönyv (fejlesztési bankokról szóló fejezetének) megírásában, és nézetei szerint a fejlesztési bankokról szóló ismeretek az egyetemi alapképzés egyik fontos részterületét képezhetik elsősorban a pénzügyi jog, a nemzetközi jog, és közgazdaságtan keretein belül.

Publikációk magyar nyelven

A felhasználási területek második fő kategóriáját a hagyományos publikációk képezik. Ezek elsődleges célja a kutatói közösség elősegítése a szerző által a kutatás során felhalmozott ismeretek terjesztése révén. A magyar folyóiratokban megjelent cikkek nagyjából megfelelnek a jelen doktori értekezés vonatkozó fejezeteinek.

Az „*Európai Beruházási Bank intézményi függetlensége és viszonya az Európai Unió jogrendszerével*” című tanulmány a „Gazdaság és jog”¹ című folyóiratban jelent meg, és megfelel az Európai Beruházási Bankról szóló, a doktori értekezésben külön kezelt fejezetnek. E cikk röviddel a szerző európai parlamenti gyakornoki időszakát követően, magyar nyelven is megosztotta a kutató közösséggel a reformokra irányuló törekvések egyik központi elemét képező politikai helyszínen felmerült legaktuálisabb kérdéseket, és az azokra adható esetleges válaszokat. A „*Multilaterális fejlesztési bank fogalma és főbb jellemzői*” című publikáció a „Gazdaság és jog” című folyóiratban jelent meg. A szerző szándékai szerint a cikk útmutatást adhat a témával ismerkedő, elsődlegesen más területeken kutatásokat folytató és a témát csak részlegesen érintő kutatóknak. E cikkben (illetve a jelen doktori értekezésben) felállított definíció azonban egyértelműen elhatárolódik számos olyan tanulmánytól, amely elemzési megközelítését alárendeli a megrendelők politikai célkitűzéseinek. A „*Multilaterális fejlesztési bankok Európában*” című publikáció a Bankszövetség által

---

¹ A gazdasági jog jogász szakértőiből álló szerkesztőbizottság folyóirata, 2006-ban már tizennegyedik éve jelenik meg. Állandó rovataival tág értelemben öleli fel a jogi és gazdasági témaköröket, a legaktuálisabb kérdéseket, a társasági és cégjog, a bank- és tőzsdejog, a verseny- és szerződéses jog, a munka- és szociális jog, a szövetkezeti és ingatlanjog, a médiajog, az információs jog, a sportjog, valamint a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbíróóság érdekesebb jogesetei köréből. Szerkesztők: dr. Balogh Lajosné, dr. Gadó Gábor, dr. Komáromi Gábor, dr. Radnay József, dr. Sárközy Tamás, dr. Szentiványi Iván, dr. Wellmann György és dr. Zsohár András. ISBN/ISSN: 1217-2464.

megjelentetett Hitelintézeti szemlében² került kiadásra. A cikk összefoglalta a kutatások aktuális állását, és átfogóbb képet nyújtott a témáról, mint a kizárólag az egyes intézményekre összpontosító korábbi publikációk. „*A multilaterális fejlesztési bankok működési elve, tevékenysége és csoportosítása*” című tanulmány a *Külgazdaság*³ című folyóiratban jelent meg. A cikk tartalma megfelel a jelen doktori értekezés vonatkozó fejezeteinek.

A nagyobb lélegzetvételű tanulmányok mellett a szerzőnek megjelent egy rövidebb munkája a Figyelő című hetilapban (Figyelő, 2003/39. Szám, szeptember 25-október 1.). A vélemény terjedelme kevesebb, mint egy oldal, az ilyen jelegű publikációk hatása azonban nem elhanyagolható, mivel egy ilyen rövidebb hozzászólás sokkal nagyobb nyilvánosságra tarthat számot, mint a tudományos szaklapokban közölt nagyobb terjedelmű tanulmányok.

Publikációk idegen nyelven

Az elmúlt évek során 3 jelentősebb tanulmány jelent meg a szerzőtől angol nyelven. Jelenleg előkészület alatt áll a doktori értekezés összefoglalója német és francia nyelven is, ami új távlatokat nyithat a publikációk tekintetében.

Az „*Institutional status of the European Investment Bank*” című kutatási anyag a szerző véleménye szerint a lista egyik legjelentősebb eleme. Az Európai Parlament Kutatási Főigazgatóságának gyakornokaként, a szerzőnek lehetősége volt részt venni egy jelentős kutatásban, amit az Európai Parlament egyik képviselőcsoportja kezdeményezett. A kutatás célja a politikai döntéshozókat akkoriban elsősorban az Európai Fejlesztési Bankkal összefüggésben foglalkoztató lényeges kérdések megválaszolása volt. A kutatások anyaga általában az illetékes parlamenti bizottság, majd adott esetben a plenáris ülés elé került. Azonban belső átszervezések (és a Kutatási Főigazgatóság megszüntetése) miatt nem terjesztették elő a tanulmányt a plenáris ülésre, így elmaradt a máskor szokásos ISBN szám is. A kutatási anyag azonban elérhető elektronikus formában az Európai Parlament honlapján illetve nyomtatott formában a Parlament könyvtárában. A „*Stability and Convergence Programmes: the 2002/2003 updates*” című publikáció szintén az Európai Parlament gyakornoki programja keretében jött létre. Az Európai Parlament Kutatási Főigazgatósága minden évben tájékoztatja az európai parlamenti képviselőket a stabilitási és növekedési egyezmény alakulásáról. A „*Multilateral Development Banks in Europe*” (Multilaterális Fejlesztési Bankok Európában) című publikáció a Milánói Katolikus Egyetem részét képező ASERI iskola által kiadott „Crossroads”⁴

---

² A Szerkesztőbizottság tagjai: Balogh Imre, Kálmán Tamás, Király Júlia, Fogarasi Judit, Móra Mária, Nyers Rezső (elnök), Schenk Tamás, Szapáry György, Száz János, Tarafás Imre, Várhegyi Éva. ISSN:1588-6883.

³ A Külgazdaság a Konjunktúra Kutatási Alapítvány havonta megjelenő lapja. A Szerkesztőbizottság tagjai: Antal László, Csaba László, Dunai Imre, Erdély Zs. Gábor, Iványi György, Kertész Pál, Kopátsy Sándor, P. Kulcsár Péter, Köves András (elnök), Laki Mihály, Nagy András, Rába András, Schweitzer Iván (főszerkesztő), Surányi György, Széles Gábor, Tardos Márton, Tóth Tamás, Törzsök Éva, Vályi György és Vértes András. ISSN: 0324-4202.

⁴ Szerkesztőbizottság: Vittorio E. Parsi (A Szent Szív Katolikus Egyeteme, Milánó, illetve ASERI), ügyvezető szerkesztők: Raul Caruso (A Szent Szív Katolikus Egyeteme, Milánó), Andrea Locatelli (A Szent Szív Katolikus Egyeteme, Milánó, illetve ASERI), a szerkesztőség tagjai: Orlando Arango

című folyóiratban jelent meg. A cikk angol nyelven összefoglalta a szerző kutatásainak akkori állapotát. A Crossroads egy elektronikus formában terjesztett folyóirat (elérhető az ASERI honlapján), megtalálható azonban elektronikus tudományos jegyzékekben⁵ is.

A kutatások gyakorlati hasznosítása

A kutatási anyag az egyetemi oktatás mellett a szerző reményei szerint a gyakorlati alkalmazás során is hasznos lehet, akár a magyar közigazgatás számára is. A kutatást magát is jelentősen inspirálták a multilaterális fejlesztési bankok reformjára irányuló, nagyon is gyakorlati törekvések. A szerző számára meghatározóak voltak az Európai Parlamentnél szerzett gyakorlati tapasztalatok, melyek elősegítették az intézményi reformokra irányuló politikai törekvések, illetve az intézmények működésének jobb megértését. A reformtörekvések élére jelentős számú lobb- és civilszervezet állt, amelyek célja gyakran egy adott kérdés, például a környezetvédelmi érdekek feltétlen érvényesítése. Egy angol nyelven megjelentetett átfogó kutatás fontos háttér-információkat nyújt, mind az amúgy korlátozott erőforrásokkal rendelkező civil társadalom, mind a döntéshozók számára. Ezen megfontolásból a szerző úgy véli, hogy ezen a területen az angol nyelvű publikációk nagyobb jelentőséggel bírnak. Lehetőségei szerint további publikációk elkészítését tervezi, amelyek jobban követik majd az egyes aktuális részlettémákat, és az érintett felek igényeit.

Kutatási távlatok

A kutatási téma folyamatosan változó jellege miatt néhány részterület kimaradt a doktori értekezésből. A fejlesztési politika, a nemzetközi pénzügyek valamint a nemzetközi és európai jogi fórumokon várható változások a doktori értekezés lezárását követően is további kutatások folytatását teszik lehetővé. Olyan kulcskérdések kidolgozását tervezi még a szerző, mint a méreténél és jelentőségénél fogva is kiemelkedő Európai Fejlesztési Bank jogi státuszának módosítása (illetve az arra irányuló politikai törekvések), a Világbank reformja, valamint a projektengedélyezés és ellenőrzés javítása. A közeljövőben azonban olyan kérdések is egyre nagyobb szerephez juthatnak, mint az új kelet- és közép-európai EU tagállamok hozzáállása az Unió fokozottabb fejlesztési szerepvállalásához. Az EU a millenniumi fejlesztési célokkal összhangban egyre jelentősebben hozzá kíván járulni a fejlődő országok részére nyújtott támogatásokhoz, az új tagállamoknak azonban sosem voltak érdekeltségeik e térségben, ugyanakkor fontosabbnak vélik a keleti szomszédsági politika megerősítését. Az adatok hozzáférése és a nyilvánosság bevonása az ilyen intézmények ellenőrzése tekintetében egy alapvető kérdés. Annak ellenére, hogy az

---

(European Investment Bank), Luigi Curini (Milánói Egyetem), Thomas Decker (Osnabrücker Egyetem), Giuseppe Gabusi (A Szent Szív Katolikus Egyeteme, Milánó), Francesco Mazza (Credito Valtellinese, illetve ASERI), Manuela Prina (A Szent Szív Katolikus Egyeteme, Milánó, illetve Ázsiai Fejlesztési Bank), Fabrizio Sarrica (A Szent Szív Katolikus Egyeteme, Milánó, illetve TRANSCRIME), Giulio Zanni (European Union Police Mission). ISSN: 1825-7208.

⁵ Social Science Research Network (SSRN) - <http://www.ssrn.com/> , Directory of Open Access Journals (DOAJ) - <http://www.doaj.org/> , New Jour (Electronic Journals & Newsletters) - <http://gort.ucsd.edu/newjour/>

intézmények számos esetben módosítottak eljárásaikon, még maradt lehetőség további fejlesztésekre. Az angol nyelvű publikációk mellett a szerző tervezi publikációk megjelenítését francia, német valamint adott esetben olasz nyelven is.

IV. A munka témakörében készült publikációk jegyzéke

Tudományos publikációk és helyezések

Budapest, 2005 július	<ul style="list-style-type: none"> • A multilaterális fejlesztési bankok működési elve, tevékenysége és csoportosítása Külgazdaság, ISSN 0324-4202, 2005. (49. évf.) 7-8. sz. 81. old.
Budapest, 2004. október	<ul style="list-style-type: none"> • Multilaterális fejlesztési bank fogalma és főbb jellemzői Gazdaság és jog, ISSN 1217-2464, 2004. (12. évf.) 10. sz. 16. old.
Budapest, 2004 tavasza	<ul style="list-style-type: none"> • “Pénzügyi jog II.” Egyetemi tankönyv, társszerző (a multilaterális fejlesztési bankokról szóló fejezet), ISBN 963-9585-25-4, Szerkesztette: Dr. Halustyik Anna
Luxembourg, 2004. január	<ul style="list-style-type: none"> • Stability and Convergence Programmes: the 2002/2003 updates Az Európai Parlament Kutatási Főigazgatóságának éves értesítője a stabilitási és növekedési egyezmény alakulásáról (ECON 539 EN)
Budapest, 2003. május	<ul style="list-style-type: none"> • Multilaterális fejlesztési bankok Európában Hitelintézeti szemle, ISSN 1588-6883, 2003. (2. évf.) 5. sz. 97-107. old.
Luxembourg, 2003	<ul style="list-style-type: none"> • Institutional status of the European Investment Bank Európai Parlament, Kutatási Főigazgatóság, (DG4), Sorozatszám: ECON 132 EN (116 old),
Milánó, 2003 tavasza	<ul style="list-style-type: none"> • Multilateral Development Banks in Europe (Multilaterális Fejlesztési Bankok Európában) Crossroads elektronikus folyóirat, ASERI, ISSN: 1825-7208
Budapest, 2003 július	<ul style="list-style-type: none"> • Az Európai Beruházási Bank intézményi függetlensége és viszonya az Európai Unió jogrendszerével Gazdaság és jog, ISSN 1217-2464, 2003. (11. évf.) 7-8. sz. 29. old.
Budapest, 1999. május	<ul style="list-style-type: none"> • Az EMU létrejöttének és az euró bevezetésének hatása az állampapírpiacon és az adósságkezelésre Polvax : társadalomtudományi folyóirat, ISSN 1416-5503 (társszerző)
Gödöllő, 1999. március 30.-31.	<ul style="list-style-type: none"> • Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK), Téma: Az európai Gazdasági és Monetáris Unió hatása az európai és a magyar állampapírpiacon és az adósságkezelésre. Első helyezés, illetve a legújserűbb tanulmánynak járó különdíj.

V. A doktori értekezés angol nyelvű összefoglalója

Short summary of the aims of the research

The aim of the research was to provide a universal definition, to present their operation and activities, and after the presentation of the individual banks, the establishment of classification criteria, that influence the operation and activities of such banks. The doctoral thesis has been carried out under the auspices of the School of Doctors of the Pázmány Péter Catholic University (Faculty of Law), and summarises the knowledge gathered by the author during the past 7 years. Although Multilateral Development Banks feature in a considerable amount of papers, there are hardly any researches that aim to give a complete picture on these institutions. Most of these analysis's focus on a particular bank or a group of banks, and often involve stakeholders (e.g. the bank itself) having particular interests (such as the reform of the particular institution concerned), rendering their research somewhat biased. Studies

published by NGOs may often lack objectivity. The aim of this paper is to give a far reaching presentation, that allow an objectivity necessary for independent analysis.

Particular actuality to the research has been given by the consecutive enlargements of the EU, leading at the same time to the accession of the new EU members to the EIB, and also in 2004, by the accession of the Baltic States to the Nordic Investment Bank.

The paper consists of 8 parts, each divided into chapters. The approach of the paper changes with the part concerned, starting with a rather general approach, the definition of Multilateral Development Banks. Each part focuses on a more specific element, while the final chapter concentrates on an individual institution, the EIB. The paper therefore applies a rather deductive approach in its entirety.

Executive summary of the Thesis

This paper intends to give a more complete picture of the numerous Multilateral Development Banks active all around the world, having different ownership structures, activities and geographic distribution. When describing Multilateral Development Banks, most analysis focuses on banks that follow the model established by the World Bank. However, the model included in those definitions may not apply to many Multilateral Development Banks. This Paper uses therefore a wider **definition**, according to which Multilateral Development Banks are banks possessing international legal personality, and their owners are international legal persons as well (i.e. states and international organisations). The Multilateral Development Banks mobilise their assets acquired in the private capital markets and from other sources to finance the realization of public needs, which would not (or not at the same level) have been otherwise satisfied.

The paper highlights **4 main elements** of a Multilateral Development Bank: bank attributes, international legal status, involvement of private capital, and public needs. The banking attributes represent an elementary aspect of their operation, as each Multilateral Development Bank will have to pay back its loans acquired under market condition. The banking activity is an element that distincts Multilateral Development Banks from other international financial institutions. Their international status allows them to operate in regions where lack of political stability prevents foreign investors to enter. As international organisations, they are created by international treaties, their owners are international entities, and they possess international legal personality. The third element of a Multilateral Development Bank is private capital, which is a consequence of banking attributes. The involvement of private capital may occur on two different levels. The more indirect involvement of private capital in financing an MDB project is the financing of the Multilateral Development Bank itself (i.e. buying bonds issued by the institution). A second, more direct financing method by private capital occurs when a project financed by a Multilateral Development Bank is co-financed by other private investors. The aspects of private sources are often neglected by critics that aimed to reform these institutions. Any such reform may bear consequences to such an institution, as the financing capital markets may not tolerate irregularities in the repayment of the banks resources. The fourth element is public need. Beyond its general non profit purpose, each Multilateral Development Bank is

created to fulfil a particular purpose. Such purpose may be the assistance to a particular region, or a particular category of countries or assisting specific sectors. The European Bank for Reconstruction and Development is for example dedicated to provide financial and technical assistance to the transition economies of Central and Eastern Europe, and there are several regional development banks that limit their activities to a particular region. Therefore, a relatively high number of Multilateral Development Banks can peacefully coexist, dividing their “market” geographically or by their particular purpose.

Beside the four elements described above, there are **3 elements** that some analysis contains, but according to the author, they are **not fundamental** to their existence and do not apply to all Multilateral Development Banks. The distinction between developed and developing countries is a fundamental element of a number of studies (e.g. studies focusing mainly on the World Bank), although this distinction is usually significant where these banks operate partly or mainly in developing countries. Consulting activities may form an integral part of the operation of a multilateral development bank (also as a measure to safeguard their investments), however, such activities by banks mainly active in the most advanced and developed countries may be rather pointless, as their borrowers are up to the highest prudential and financial standards. Some Multilateral Development Banks may prescribe particular conditions for their lending, such as obligations to perform certain economic reforms or to maintain sound budgetary conditions. However, many banks (e.g. the Council of Europe Development Bank) do not need such safeguards. Multilateral Development Banks may differ from other institutional models only by one or two attributes. Some of these institutions may not have an international status, or they do not gather sources from the financial markets. Some of these institutions (e.g. other international financial institutions granting non refundable aid, such as development funds) may be complimentary to the activities of the Multilateral Development Banks.

The Multilateral Development Banks constitute a particular group of the international financial institutions, as they may contain elements of international organisations and banks. Therefore they can be characterised by a **hybrid nature**. As international organisations, they are created by international treaties, and both these banks and their owners are international legal persons. As a consequence, these banks and their staff enjoy a wide range of (personal and/or financial) diplomatic immunities, providing an additional guarantee to their operations. The Multilateral Development Banks also dispose over most attributes of a bank as well, however, some basic elements are missing. Multilateral Development Banks bank may not afford to maintain a retail branch as cheap operational cost is a basic element of this model. In exchange, they rely on intermediaries, such as commercial banks or the state administration already created for the spending of funds dedicated to similar aims. Both elements of this hybrid nature are of crucial importance to the operation of a Multilateral Development Bank. The lack of any of these attributes may jeopardize its operation. Without the banking operations, the financing would be much more expensive, and without the international status, its lending activities and with it, the bank’s portfolio would be far more hazardous.

Part II. on the structure of Multilateral Development Banks consist of a chapter on external organisational connections, and a second chapter about the internal structure

of such banks. The Multilateral Development Banks presented in this paper usually form part of a larger institutional structure with wide range of interconnections.

Two dimensions of the **institutional integration** are presented in this paper. In one hand, most Multilateral Development Banks are part of an international organisation, having similar members and pursuing similar objectives (vertical integration). On the other hand, it might be necessary to create a number of separate international financial institutions to distinct the banking operations from the non refundable assistance or other activities. In that case the Multilateral Development Bank will be horizontally integrated into a wider range of international financial institutions.

The **vertical integration** refers to the external relations of a Multilateral Development Bank with other institutions. Multilateral Development Banks are created to foster particular objectives and aims, but in order to gather the impetus necessary for its creation, it is often useful to have an institutional framework, that provides basis for further cooperation. Most Multilateral Development Banks are born embedded into an international organisation or framework already existing or created at the same time as the bank. The Council of Europe Development Bank was created in 1956 by the member states of the Council of Europe. As a partial agreement, some of the Council of Europe members did not join the bank for various reasons. The bank has no formal operational relations with the organs of the Council of Europe. However strategic decisions, such as decisions on the capital, or institutional reforms are carried out by the framework institution (the Council of Ministers). The main task of the European Investment Bank group is to promote the interests of the European Union (in all its necessary aspects). Although the European Investment Bank has an international legal personality distinct from that of the European Union, it is closely embedded into the institutional framework created by the Treaties. The widest institutional framework that the World Bank can rely on is provided by the United Nation. This framework includes the Secretariat, the programs, funds, and specialised agencies, which are established by partial agreements of the member states. The World Bank being one of the specialised agencies of the United Nation, has wide range of autonomy, that includes a distinct budget and governing organs, but they report to the Economic and Social Council and/or the Assembly. Although the European Bank for Reconstruction and Development is not part of such an institutional framework, it is far from being separated from the development community. The European Bank for Reconstruction and Development has inherited several elements of the World Bank's International Bank for Reconstruction and Development, although some of the contradictory elements have been modified, as sign of the evolution of the Multilateral Development Bank model. As owner of the European Bank for Reconstruction and Developments, the European Investment Bank proves to be one of the closest institutional partner of the European Bank for Reconstruction and Development. The Nordic Investment Bank is embedded into the co-operational structures of the Scandinavian countries. The objectives of the Nordic Investment Bank are consistent with the specific needs of the Scandinavian countries, in particular with regard to the environment.

The second aspect of the institutional framework of Multilateral Development Banks, **the horizontal integration** concentrates on the relations with other international financial institutions. This second aspect covers other international financial institutions that pursue their objectives in cooperation with the Multilateral

Development Bank concerned. In some cases these international financial institutions are embedded into the same institutional framework on an equal level, in some cases they are in the ownership structure of the Multilateral Development Bank, either as shareholder or as part of their portfolio. The Council of Europe Development Bank is one of the few Multilateral Development Banks that do not have such specialised financial co-institution. Any activity, which is not compatible with the banking attributes shall be carried out on separate trust accounts. Within the European Investment Bank group, the European Investment Bank provides long term investments, while the European Investment Fund contributes to the economic development of the European Union by providing risk capital investment mainly to SMEs. Beside the European Investment Fund, the European Investment Bank is also shareholder of the European Bank for Reconstruction and Development. Established in 1944, the World Bank is not just the largest source of development aid, but also the first and most influential Multilateral Development Bank in the world. The World Bank group itself has a wide range of tasks, which are carried out by a series of international financial institutions, that include the International Bank for Reconstruction and Development, as the prototype of all Multilateral Development Banks. The European Bank for Reconstruction and Development has no such co-institution. Unlike other Multilateral Development Banks, it may carry out capital investments, e.g. in order to facilitate privatisations. Similarly to the World Bank, the Nordic Investment Bank group consist of a wider range of institutions.

The **internal structure** of a Multilateral Development Bank shows elements of both international organisations and banks. The organisational aspects are however dominated by the attributes of an international organisation, with some particularities, such as structures with two plenary organs. The primary plenary organ provides representation on the highest level with a more general mandate. However, a more general mandate implies also that the plenary organ usually does not intervene in the approval of individual projects, nor will it act in individual cases. It only defines the general guidelines according to which the secondary plenary organ establishes the actual portfolio. This secondary organ usually consists of experts either delegated by the member states, or directly employed by the Multilateral Development Bank itself, while the primary organ consist of representatives on the highest (usually ministerial) level. These two organs can rely on an independent administration structure, which is somewhat similar to a structure of a commercial bank, apart from the retail branch. As the traditional banking supervision may usually not supervise Multilateral Development Banks, the internal and external auditing body is the only possibility for banking supervision. An independent dispute settlement forum is particularly important, as these institutions are not subject to national law or any to the jurisdiction of any national court.

The fundamental **operational principle** of a Multilateral Development Bank is based on its banking activity. The private financing provides the most important value added in comparison to other sources of funding (e.g. to development funds). Bonds issued by Multilateral Development Bank are one of the most prestigious forms of investment and provide diversification possibilities for private investors. The rise of major globalised investors, such as pension funds, opened new perspectives for Multilateral Development Banks in the past 20 years to expand their funding. As their main source of funding comes from private investors, Multilateral Development Banks have to pay particular attention to ensure their sound and prudent operation, in

particular that the member states banking supervision authorities usually may not supervise their activities. On the other hand, the member states guarantee that all due borrowings of the bank will be paid back. The ownership structure provides a twofold guarantee to investors: prudent member states, such as Germany, or the US, not just guarantee, that all debt will be paid back properly, even in case of a default of the bank, but they also reduce the chance of an eventual default by ensuring that the banks follow similarly high prudential standards. The fact that among others, some of the most prudent states provide guarantee, may not explain the fact, that these banks may obtain loans on better condition than their most prudent member states on their own. This can be explained partly by multiple guarantees provided by several sovereign owners, and partly by the loan scheme provided by these banks. Multilateral Development Banks usually provide funding for states or financial institutions unlikely to default allowing a very sound portfolio.

The model of a Multilateral Development Bank can be summarised as the following: such an institution is usually established by a set of member states (or other international entities) that subscribe a certain amount of capital to the bank. It will be vested with an international legal personality with all due powers and immunities. However, member states are in fact not required to pay in the total subscribed capital. Above the subscribed capital actually paid in, the callable capital remains at the member states disposal, but will be due to be paid when needed (however, it is unlikely, that callable capital would ever be needed with sound financial management, as the actual sources are provided by private investors who will buy the securities provided by the Multilateral Development Bank. The bank forwards the funds acquired at most favoured conditions directly to its beneficiaries on a non profit basis, allowing conditions unavailable even for sovereign securities of its members states with the highest credit rating.

One of the most successful example of the Multilateral Development Bank model is the **European Investment Bank**, which being established among the first such institutions, is currently one of the most important European lender. From the borrower states point of view, a Multilateral Development Bank is competing with the traditional forms of state financing (such as state bonds). A government may opt for borrowing loans (usually bound to a particular purpose) from a Multilateral Development Bank or issuing their own bonds with probably worse conditions. The Multilateral Development Bank sources may be even more attractive, when the Multilateral Development Bank obtained them on better conditions. On the other hand a Multilateral Development Bank may acquire own sources other than the traditional, refundable ones, such as non-refundable contributions of member states, or funds that are not own sources, but entrusted as co-financing to benefit from the banks institutional prestige, experience and established procedures.

The banks **funds** are allocated according to the operating principles enshrined in the long term operational plan. The individual priorities of the Multilateral Development Banks differ substantially, therefore several Multilateral Development Banks may coexist peacefully in the same geographical area. In case of common priorities there are also possibilities to provide co-financing for each other. Multilateral Development Banks primarily active in developing countries focus on poverty reduction or basic infrastructure, while the ones active mainly in developed countries concentrate on improving competitiveness.

The **example of Hungary** underlines the wide range of diversity of the services of Multilateral Development Banks. Initially Hungary was dependent on the World Bank's International Bank for Reconstruction and Development. After an economic and social reform, Hungary began its integration into the new international economic order. The conversion of its planning based economy into a market based economy had been aided by a specialized institution, the European Bank for Reconstruction and Development. This bank was specifically created to ensure a sound conversion of the Central and Eastern European countries (such as to provide infrastructure investments, or participate in bank privatisations), but several other institutions provided additional funds, in accordance with their lending principles and priorities. The wake of its newly created market economy and the gradual integration into the European institutional framework allowed Hungary to move towards Multilateral Development Banks that provide loans on better conditions. As the economic conversion in many countries had been successfully concluded, and the Council of Europe Development Bank and the European Investment Bank intensifies its activities in the European Union accession (and since 2004, member) countries, the World Bank and the European Bank for Reconstruction and Development are forced to shift their focal points toward the countries to the former Soviet Union. At the same time, as a member state of the European Union, Hungary had assumed new responsibilities in the international institutional order. As owner of the European Investment Bank, Hungary is a donor of loans and aids to developing countries. This process applies to most central and eastern European countries, that joined the European Union in 2004, although their economic rhythms differed substantially in the past 20 years. But the market (if we may say so) they offered for Multilateral Development Banks followed a similar pattern. After decades of World Bank dominance, in 1990 the European Bank for Reconstruction and Development offered an alternative (or co-financing opportunity) to these countries. The accession to the Council of Europe allowed some of these countries to join the Council of Europe Development Bank, which provides loans on much better conditions, than the previous institutions. Although its loans are bound by the rather narrow range of priorities (and therefore its lending is limited), the Council of Europe Development Bank was the first unipolar bank, that most central and eastern countries could join. With the European Union enlargement, in 2004 the new member states also joined the European Investment Bank, allowing a substantial rise in the Multilateral Development Bank loans. At the same time, the Baltic countries joined the Nordic Investment Bank, a Multilateral Development Bank established by Scandinavian countries. The latter two institutions are purely unipolar institutions, where the difference between poor developing borrower countries and developed donor countries completely missing.

As a consequence to their international character, Multilateral Development Banks operate mainly in countries different from their seat. Since the borrower is often the state of operation, there might be a conflict of interest, tempting the borrower to eventually undermine the investment by means of its own legal system. Therefore Multilateral Development Banks usually make legal arrangements to gain independence from that legal system. This allows them to settle legal disputes in a court outside of the jurisdiction of the borrower state, and also to ensure its financial and diplomatic immunities. Dispute settlement and immunities are provided for by international agreements, usually in annexes of the same agreements that created the institution. From the legal system of the borrower or member state (and for their

natural and legal persons), however, these agreements have to be introduced through internal legal acts. One of the few exceptions is the European Investment Bank, which had been created by the EC treaty, therefore the direct effect and direct applicability of European Union Law bypasses the above mentioned gap between international and internal law. However, where European Union law does not apply, the activities of the European Investment Bank are governed by international law. In the case of Hungary, an international treaty governed the relations between Hungary and the European Investment Bank until the EU enlargement. With the enlargement, the Treaties have introduced the European Investment Bank to the Hungarian legal system.

The **international legal personality** is a distinct character of Multilateral Development Banks, vesting it with immunities, that provides additional guarantees for their operation. Through their international status, Multilateral Development Banks are above national law in many aspects and are on an equal footing with other states. Multilateral Development Banks are often embedded into larger institutional framework.

There are a number of **classification criteria** for Multilateral Development Banks. Although their size, priorities, and members differ substantially, there is a main classification criterion, dividing Multilateral Development Banks into two main subcategories: unipolar and bipolar banks. The purest form of unipolar Multilateral Development Bank is represented by the Council of Europe Development Bank, which only lends to its member states, and its lending is proportionate to its ownership. In case of bipolar banks, a number of wealthy developed countries subscribe the majority of the bank's capital, without ever borrowing from the bank. The poorer borrowers are also member states and usually have more votes than it would be justified, based merely on their ownership. Therefore the ownership is divided into two interest poles. The pure form of this bipolar model is the World Bank. However some banks share attributes of both models.

While the first criterion was based on operational aspects, based on geographic aspects, the second criterion differentiates between global, regional and sub-regional Multilateral Development Banks. The most important global Multilateral Development Bank is undoubtedly the World Bank International Bank for Reconstruction and Development, being active in most continents, it has well over 100 member states. Regional development banks focus their activities on a particular region, although their members include countries from other continents as well. The participation of the US or Japan in the European Bank for Reconstruction and Development ownership improves investor confidence and strengthens the bank's legitimacy. Banks belonging to the third group focus on a particular region not just for its activities, but also for its ownership structure. The sub-regional Multilateral Development Banks prefer to keep its membership within the region concerned. The Islamic Development Bank or the Council of Europe Development Bank having different backgrounds, the reasons to limit their ownership vary significantly.

The third criterion for classification is based on structural aspects. Most Multilateral Development Banks operate within a wider institutional framework. The Council of Europe Development Bank is part of an international institutional framework, provided by the Council of Europe, the bank and the institutional framework mutually strengthening each other. In the case of the European Investment Bank, the European

Union has provided the initial impetus necessary for its creation, and the European Court of Justice provides a dispute settlement forum. Through its increased vertical integration, the European Investment Bank takes recourse to several institutional elements of the European Union framework. The horizontal integration embeds the Multilateral Development Bank into a framework of other international financial institutions, whose operations complement the financial services of the bank. The World Bank consists of 5 international financial institutions, complementing the refundable loans provided by the International Bank for Reconstruction and Development with non refundable aids, consultancy services or dispute resolution.